

VLADIMIR NABOKOV

Priveste-i pe arlechini!

Traducere din limba engleză
de Anca-Gabriela Sîrbu

POLIROM
2020

Cuprins

Partea întâi	9
Partea a doua	81
Partea a treia	137
Partea a patra	163
Partea a cincea	207
Partea a șasea	229
Partea a șaptea	245

Primii patru ani din viața micuței Isabel sînt atît de categoric separați în conștiința mea, printr-un gol de șapte ani, de perioada cînd ea a devenit fetița Bel, încît mi se pare că am avut două fete: o copiliță veselă, rumenă în obraji, și o soră a ei mai mare, palidă și ursuză.

Îmi făcusem o provizie de dopuri pentru urechi; s-au dovedit a fi inutile: nici un scîncet nu se auzea din camera copilului care să-mi stingherească lucrul – *Dr. Olga Repnin*, povestea unei imaginare profesoare de origine rusă din America, volum care urma să fie publicat (după o serie de apariții în episoade ce presupuneau nesfîrșite corecturi) de către Lodge în 1946, anul cînd Annette m-a părăsit, și care era apreciat ca fiind „un amestec de umor și umanism“ de către cronicarii literari amatori de aliteratii care, spre norocul lor, nu știau ce aveam să le ofer cam peste vreo cincisprezece ani, pentru a se delecta și îngrozi.

Era o adevărată plăcere pentru mine să o urmăresc pe Annette care făcea poze în culori cu mine și copilul în grădină. Era o adevărată încîntare să o scot la plimbare cu căruciorul pe Isabel, fascinată, prin crîngurile de zadă și fagi aflate de-a lungul rîului Quirn Cascade, unde fiecare punct de lumină, fiecare petic de umbră era salutat, sau cel puțin așa părea, de acordul vesel al copilului. Am acceptat chiar și să-mi petrec cea mai mare parte din vara lui 1945 la „Roze Rustice“. Acolo, într-o zi, pe cînd mă întorceam cu doamna Langley de la cel mai apropiat magazin de băuturi sau chioșc de ziare, o vorbă oarecare, o intonație sau un gest a trezit în mine un fior trecător, bănuiala

îngrozitoare că, încă de la început, nefericita faptură nu fusese îndrăgostită de soția mea, ci de mine.

Iubirea chinuitoare pe care i-o purtam lui Annette a căpătat o nuanță emoțională nouă prin sentimentele mele față de copil („tremuram“ pentru ea, după cum s-a exprimat Ninella în ruseasca ei grosolană, spunînd totodată că asta s-ar putea să nu-i facă bine copilului, chiar dacă „aș fi redus manifestările excesive“). Aceasta era latura umană a căsniciei noastre. Cea sexuală se dezintegraseră complet.

Pentru o bună bucată de vreme după întoarcerea ei de la maternitate, au stăruit pe coridoarele cele mai întunecate ale creierului meu ecourile țipetelor ei de durere și m-a urmărit la tot pasul imaginea unei ferestre oribil pătate – imaginea ulterioară a unui orificiu rănit – ceea ce m-a secat complet de vlagă. Cînd totul s-a vindecat în interiorul meu și s-a reaprins în mine dorul de frumusețea ei palidă, intensitatea și violența manifestărilor mele au pus capăt eforturilor curajoase, dar fundamental neinspirate, ale soției mele de a restabili între noi armonia iubirii, fără a se abate totuși cu nimic de la principiile ei puritane. A avut chiar insolența – jalnica insolență feciorelnică – să-mi ceară insistent să consult un psihiatru (recomandat de doamna Langley) care m-ar putea ajuta să am gânduri mai „blinde“ în momentele de lăcomie excesivă. I-am spus că prietena ei este un monstru și o gîscă proastă și atunci ne-am certat cum nu ne certaserăm niciodată în căsnicia noastră.

Cele două gemene cu picioare bronzate se întorseseră de mult, cu tot cu bicicletele lor, pe insula lor de baștină. Veniseră apoi alte tinere, mai neinteresante, să ajute la treburile gospodăriei. Cam pe la sfîrșitul anului 1945, încetasem să-mi mai vizitez soția în dormitorul ei rece.

Undeva pe la mijlocul lui mai 1946, am făcut o călătorie la New York – care a durat cam cinci ore cu trenul – unde urma să iau masa cu patronul unei edituri care îmi oferea condiții mai avantajoase decît bunul meu Lodge pentru un volum de povestiri (*Exilați din Mayda*). După un prînz agreabil, servit într-o zi însorită și ușor umedă, într-o zi ca oricare alta, am traversat pînă la Biblioteca Publică și, printr-un

banal miracol de sincronizare, Dolly von Borg, acum în vîrstă de douăzeci și patru de ani, cobora dansînd chiar pe acele trepte pe care eu, un scriitor gras și celebru trecut binișor de patruzeci de ani, le urcam anevoie. Cu excepția unei șuvițe albe în coama blondă pe care mi-o lăsasem pentru conferințele de la Paris, cu mai mult de zece ani în urmă, nu cred că mă schimbasem într-atît, încît să justifice vorbele cu care mi s-a adresat, și anume că nu m-ar fi recunoscut, dacă n-ar fi fost poza meditativă pusă pe ultima copertă a volumului *Caută dincolo...* Eu am recunoscut-o pentru că nu-mi pierise niciodată din minte imaginea ei, pe care o reactualizam din cînd în cînd: ultima oară cînd adusesem datele la zi fusese atunci cînd bunica ei, ca răspuns la o felicitare de Crăciun din partea soției mele, în 1939, ne trimisese de la Londra o fotografie de formatul unei cărți poștale ce înfățișa o tînără modernă foarte afectată, cu umerii goi, cu gene false, ținînd în mîna un evantai din pene – imaginea ei într-un rol jucat într-o piesă la liceu. În cele două minute pe care le-am petrecut pe treptele acelea – ea strîngînd la piept cu amîndouă mîinile o carte, eu, aflat mai jos, cu piciorul drept pe treapta următoare, treapta ei, și lovindu-mi coapsa cu mînușa (singurul gest pe care știu să-l facă mulți tenori) – în acele două minute am reușit să ne dăm unul altuia o mulțime de informații neinteresante.

Ea studia acum istoria teatrului la Universitatea Columbia. Părinții și bunicii ei erau la Londra. Aveam un copil, nu? Pantofii pe care-i purtam erau minunați. Studenții spuneau că țin niște cursuri extraordinare. Eram fericit?

Am negat dînd din cap. Unde și cînd aș putea să o mai văd?

Totdeauna ținuse la mine, sigur că da, încă de cînd o fermecam jucînd-o pe genunchi, făcînd pe bunul Unchi Gaspar, încurcînd versurile, iar acum totul îi revenise în minte și tare și-ar dori să facă ceva în sensul ăsta.

Avea un vocabular remarcabil. Să-i facem un scurt portret. Imagini minuscule cu hoteluri în ochiul magic al unui suport de creioane. Avea mașină?

O, cam prea repede (rîde). Poate că ar reuși să împrumute mașina veche a aceluia (și arată spre un tînăr șters care o aștepta pe trotuar), deși lui s-ar putea să nu-i placă ideea. Tocmai își cumpăraseră un Hammer masiv ca să o plimbe pe ea.

N-ar vrea să-mi spună totuși cînd aș putea să o revăd, am rugat-o insistent.

Îmi citise toate romanele, pe toate cele în engleză. Nu stătea prea bine cu limba rusă.

Dă-le dracului de romane! Cînd?

A trebuit să-i dau timp de gîndire. S-ar putea să treacă pe la mine pe la sfîrșitul semestrului. Terry Tod (care acum examina scările și se pregătea să urce spre noi) îmi fusese student pentru scurt timp; luase 5 minus la prima lucrare și plecase de la Quirn.

I-am spus că pe toți cei care luau 5 minus îi expediam în uitarea veșnică. „Sfîrșitul semestrului“ la care se referise ea s-ar putea transforma în minus Veșnicie. I-am cerut să-mi dea o dată sigură.

O să-mi dea de știre. O să mă sune săptămîna viitoare. Nu, nu era dispusă să-mi dea numărul ei de telefon. Mi-a spus să mă uit la clovnul acela (tînărul urca acum scările). Paradis este un cuvînt persan. Întîlnirea cu ea a fost ceva venit din Paradis. S-ar putea să treacă pe la biroul meu pentru cîteva momente, doar ca să vorbim despre vremurile de altă dată. Știa cît sînt de ocupat...

— Ah, Terry, domnul este scriitorul acela, omul care a scris *Smaraldul și proxenetul*.

Nu mai țin minte ce carte venisem să caut la bibliotecă. Indiferent despre ce o fi fost vorba, nu era acea carte necunoscută. Am hoinărit fără rost pe culoarele bibliotecii; am trecut, amărit tare, pe la WC; dar pur și simplu n-am putut – poate aș fi izbutit dacă m-aș fi castrat – să-mi șterg din minte imaginea ei nouă, aureolată de lumina soarelui la purtător – părul blond drept, pistrii, botișorul banal, ochii prelungi ce aminteau de Lilith – deși știam că nu e este altceva decît ceea ce se numește în general „o mică haimana“ și poate tocmai *pentru că* exact asta și era.

Am ținut penultima prelegere despre „Capodopere“ din semestrul doi. Am ținut-o pe ultima. Un asistent a împărțit broșurile pentru examenul final al aceluși curs (pe care îl scurtasem din motive de sănătate) și le-a strâns în timp ce vreo trei-patru studenți disperați, care încă mai sperau, continuau să scrie în diverse puncte ale sălii.

Într-una din ultimele zile ale celui de al doilea semestru, o bonă neobișnuit de timpită mi-a spus că o fată al cărei nume nu-l înțelesese prea bine – Tallbird sau Dalberg sunase și spusese că este în drum spre Quirn. Întâmplător, o anume Lily Talbot, care participase la cursul de „Capodopere“, nu se prezentase la examen. A doua zi m-am dus la biroul meu unde mă aștepta chinul de a citi teancul blestemat de lucrări de pe birou. Universitatea Quirn. Subiecte pentru examen. Toată activitatea academică este organizată pe principiul groazei generale. Scrieți pe paginile succesive din stânga și din dreapta. Ce înseamnă, de fapt, „succesive“, domnule profesor? Trebuie să descriem *toate* păsările din povestire sau numai una? De regulă, o treime din cele trei sute de creiere preferau ortografia „Stern“ în locul celei de „Sterne“ și „Austin“ în loc de „Austen“.

Telefonul de pe biroul meu (pe care era loc „să se culce doi“, după cum spunea colegul meu amator de bancuri porcoase, profesorul King, o autoritate în materie de Dante) a sunat și această Lily Talbot a început să-mi explice, cu multă volubilitate și deloc convingător, cu o voce plăcută, ușor voalată și sigură de sine, de ce nu se prezentase la examen. Nu-mi aduceam aminte nici de figura, nici de formele ei, dar murmurul stins care-mi gîdila urechea îmi transmitea un mesaj ce conținea frumusețe și capitulare, ceea ce m-a făcut să-mi reproșez faptul că nu o remarcasem la cursuri. Tocmai era pe punctul de a-mi da informația esențială, când cineva a bătut la ușă încetșor, ca un copil, și mi-a distras atenția. Dolly a intrat zîmbind. Și tot zîmbind mi-a arătat, printr-o înclinare a capului, că ar trebui să pun receptorul jos. Și tot zîmbind a dat la o parte teancul de lucrări și s-a așezat pe birou, cu gamba goale drept în fața mea. Ceea ce ar fi putut deveni relatarea unei scene de iubire deosebit

de rafinate a luat în acest jurnal forma unei scene cât se poate de banale. M-am grăbit să-mi sting setea ce mistuise ca o flacără o bună bucată din metafora încâlcită care fusese viața mea încă de când mînguiasem o cu totul altă Dolly, cu treisprezece ani în urmă. Cel din urmă spasm a răsturnat lampa de pe birou, iar din clasa de pe cealaltă parte a culoarului a izbucnit un ropot de aplauze la sfîrșitul ultimului curs pe care profesorul King îl ținea în acel an.

Cînd am ajuns acasă, am găsit-o pe soția mea singură pe verandă, legănîndu-se încet, cam într-o parte, în balan-soarul ei preferat și citind *Krasnaia niva* (*Holda roșie*), o revistă bolșevică. Cea care o aproviziona cu *literatura* era plecată la examenul final organizat pentru viitorii traducători proști. Isabel se jucase pe afară, iar acum dormea în camera ei, chiar deasupra verandei.

În perioada în care cele două *bermudki* (cum le numea indecent Ninella) se îngrijeau de umilele mele nevoi, nu aveam, după consumarea faptei, nici un fel de sentiment de vinovăție și îmi priveam soția cu același zîmbet ironic și prietenesc, dar de data *aceasta* îmi simțeam pielea acoperită de ceva viscos și înțepător, iar inima mi s-a oprit în loc pentru o clipă cînd ea mi-a spus, ridicîndu-și ochii de pe foaie și punînd un deget acolo unde rămăsese:

— Te-a găsit fata aceea la cabinet?

I-am dat un răspuns afirmativ, cum ar spune un personaj dintr-o carte.

— Se pare că părinții ei ți-au scris, am adăugat, și ți-au spus că vine să-și facă studiile la New York, dar nu mi-ai arătat scrisoarea lor. *Tant mieux*, e o persoană teribil de plicticoasă.

Annette păru complet derutată.

— Eu vorbesc, a zis ea, sau încerc să vorbesc, despre o studentă care se numește Lily Talbot care a sunat acum o oră să-ți explice de ce nu s-a prezentat la examen. Cine este fata despre care vorbești tu?

Ne-am apucat să le separăm pe cele două. După o oarecare ezitare, pe considerente morale („Știi că aveam amîndoi o datorie față de bunicii ei”) Annette a ajuns la concluzia